

OD DOKTRINARNE PREMA EVANGELIZACIJSKOJ KATEHEZI

Suvremena usmjerenja kateheze u Sloveniji

TADEJ STEGU

Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani
Poljanska c. 4, p. p. 2007, 1001 Ljubljana, Slovenija

Primljeno:
7. 12. 2009.

Izvorni
znanstveni rad

UDK
268(497.4)
37.014.523(497.4)

Sažetak

U slovenskim javnim školama nema vjerske nastave. Ta specifična situacija potaknula je razvitak vjeronauka u župama. Članak ukratko prikazuje razvoj kateheze u Sloveniji od 1952. godine, kada je ukinut vjeronauk u svim školskim prostorima, do danas. On ukazuje na bitne smjernice Općeg sabora Crkve u Sloveniji za katehezu koji predlaže promjene njenih obilježja od doktrinarnih prema evangelizacijskima: kateheza se postavlja u okvir nove evangelizacije, glavna pozornost okreće se od djece prema odraslima, ne predviđa se većinska kršćanska praksa, od kateheze učenja prelazi se na katehezu koja traži odgovore na životna pitanja u svjetlu vjere. Promatrajući promjene društvenog tkiva u posljednjih nekoliko godina, katehetski simpozij 2009. godine potvrđuje opravdanost takvih smjerenica.

Ključne riječi: *evangelizacija, kateheza, Opći sabor, vjeronauk, vjerska nastava*

0. UVOD

Religijska nastava u školi zasnovana je konfesionalno u većini europskih zemalja: Austriji, Belgiji, Njemačkoj, Finskoj, Irskoj, Litvi, Luksemburgu, Malti, Poljskoj, Slovačkoj, Mađarskoj, Hrvatskoj i drugdje. Međutim, u nekim zemljama poznaju i nekonfesionalnu religijsku nastavu. To su ponajviše zemlje u kojima su katolici u manjini: Danska, Engleska, Švedska, Grčka, neki kantoni u Švicarskoj itd. No u Sloveniji vjerske nastave u javnim školama nema.¹ Ta specifična situacija zahtijeva od župne kateheze u Sloveniji da i danas traži posebne puteve i uvođenja u vjeru i cjelokupne poduke o vjeri. U zalaganju za

postignuće toga cilja kateheze značajnu ulogu ima katehetski simpozij, koji počevši od 1971. svake godine nastoji tražiti odgovore na konkretne potrebe i pitanja na području kateheze. Jednim od najznačajnijih dokumenata za razvitak kateheze u Sloveniji u sljedećih nekoliko godina mogli bismo smatrati zaključni dokument Općeg sabora Crkve u Sloveniji, koji za katehezu postavlja neke sasvim nove smjernice koje u katehetskoj praksi još nisu uočljivo ostvarene.

¹ Usp. D. ČEPAR (ur.), *Država in vera v Sloveniji*, Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti, Ljubljana, 2008, str. 22-24.

1. RAZVITAK ŽUPNE KATEHEZE

Do kraja 1951. godine u Sloveniji se vjeronauk u školi održavao kao neobavezan školski predmet, jedan sat sedmično. Dekretom Vijeća Vlade Narodne Republike Slovenije za školstvo i kulturu 1. veljače 1952. ukinut je vjeronauk u svim školskim prostorima.

Iskustva o vjeronauku izvan školskih prostora nije bilo, niti je bilo katekizama i udžbenika za takav vjeronauk. Katehetske okolnosti bile su drugačije nego u većini okolnih zemalja, pa zbog toga nije bilo moguće ni tražiti oslonac u već postojećim modelima. Biskupijski ordinarijati su poticali svećenike-vjeroučitelje da nastave vjeronauk u crkvenim prostorima prema tadašnjem crkvenom zakoniku (kan. 1329-1336).

1.1. Vjeronauk u župama

Nakon ukinuća vjeronauka u školskim prostorima, u pojedinim se župama organizirao vjeronauk koji je postao jezgra obnovljene kateheze po biskupijama. Tadašnji župnik u Zagorju A. Smerkolj pripremio je na ciklostilu umnoženu knjigu *Vjeronauk za višu skupinu* sa 136 izrađenih kateheza.² U Primorskoj su katehete F. Godnič i A. Metlikovec pripremili niz priručnika za katehezu. U Mariboru su D. Oberžan, F. Lasbaher i Š. Steiner također pripremili svoje katekizme. God. 1958. u Beogradu je tiskan *Mali katekizam* s pitanjima i odgovorima, što je bio prvi tiskani priručnik i prvi plod suradnje ljubljanskih i mariborskih vjeroučitelja toga razdoblja. Dragocjenu potporu katehetskim nastojanjima toga vremena pružio je Salezijanski katehetski centar na Rakovniku i na Kodeljevu u Ljubljani. F. Mihelčič i V. Furlan pripremili su različite katehetske publikacije.³

Osnivanje katehetskih vijeća po biskupijama značilo je korak naprijed u smjeru veće kakvoće katehetskog rada. Ta vijeća nisu bila samo nadzorni organi (kao prije Drugoga svjetskog rata) nego i radne grupe kateheta-praktičara. Godine 1959. nastalo je Međubiskupijsko katehetsko vijeće (MKS). Njegova je prva zadaća bila izrada katehetskih udžbenika. U to vrijeme bitno su se promijenili i uvjeti održavanja župne kateheze: obnavljali su se i gradili prikladni prostori za vjeronauk, a na raspolaganju je bilo i sve više suvremenih didaktičkih sredstava i audiovizualnih pomagala.⁴

1.2. Nakon Koncila

Značajnu ulogu u podržavanju vrsnog katehetskog zalaganja u župama imala je u to vrijeme i Zajednica slovenskih katehistkinja i katehista (SSKK), koju su formalno biskupi osnovali tek 1982. godine, premda je počela djelovati već 1963. Katehistkinje – redovnice, a kasnije i laikinje i laici – okupljale su se otpočetak samoinicijativno s namjerom da razmatraju crkvena, pedagoška i pastoralno-katehetska pitanja.⁵

Do sedamdesetih godina prošlog stoljeća kateheza je ostala prilično dogmatska. Rabila se tradicionalna katekizamska metoda s pitanjima i dogmatski definiranim teološkim odgovorima. I takozvani Poglačnikovi katekizmi u šezdesetim i sedam-

² A. SMERKOLJ, *Verouk za višu skupinu*, Zagorje, 1956.

³ Usp. A. S. SNOJ, *Naši katehetski viri in učbeniki od petdesetih do sedemdesetih let*, u: »Bogoslovni vestnik« 46(1986), str. 53-66.

⁴ Usp. V. DERMOTA, »Medškofijski katehetski svet«, u: F. ŠKRABL (ur.), *Katehetsko-pedagoški leksikon*, Katehetski center – knjižnice, Ljubljana, 1992, str. 377-378.

⁵ Usp. K. OCEPEK, *Skupnost slovenskih katehistov in katehistinj*, u: F. ŠKRABL (ur.), *Katehetsko-pedagoški leksikon*, Katehetski center – knjižnice, Ljubljana, 1992, str. 601-602.

desetim godinama (kojima su se neki služili sve do devedesetih godina) sadržavali su još mnogo teoloških i dogmatskih odgovora, no u usporedbi s prvima nakon rata ovi su već puno više uvažavali antropološka polazišta i životne okolnosti. Također, u njima se primjećivao jak duh Drugoga vatikanskog koncila i stoga su omogućavali puno dinamičniju katehezu.

Nov dinamizam su u katehezu unijeli slovenskim okolnostima prilagođeni austrijski udžbenici, kojih je pripremu vodio F. Škrabl i koji su od kateheta zahtijevali toliko drugačiji pristup da su ih neki teško prihvaćali te se nisu svi njima služili. Iako im se najčešće prigovaralo da su previše »školski«, ipak se iza tih prigovora mogao naslutiti i strah od gubljenja dogmatskih i teoloških sadržaja te od prevelikoga metodološkog skoka.

1.3. Današnji katehetski plan

Pod vodstvom A. S. Snoja bio je 1991. napravljen novi katehetski plan za župni vjeronauk, koji je 22. lipnja iste godine potvrdila Slovenska biskupska konferencija. Pod vodstvom A. S. Snoja i S. Gerjolja, po tom katehetskom planu bilo je pripremljeno sedam udžbenika, koje su pratili priručnici za katehete i druga katehetska pomagala.⁶ Odgovorni za program, udžbenike i pomagala imali su na umu katehezu u župi, a ne školski predmet. Bili su svjesni da u Sloveniji u javnim školama još nema odgovarajućeg predmeta za religijski odgoj. Stoga je kateheza u župama ostala temeljna djelatnost Crkve u pogledu vjerskog odgoja djece i mladeži. Zbog toga se i udžbenicima nastojalo ponuditi što više izazova, kako bi se u proces vjerskog odgoja uključili i roditelji.

Udžbenici su, slijedeći katehetski program, bili koncipirani prema antropološko-kerigmatskom modelu kateheze. U tom

smislu podrazumijevali katehetski proces koji proizlazi iz antropološkog životnog prostora učenika, uzimajući u obzir njegove životne okolnosti, te njegove razvojnopsihološke i pedagoško-psihološke karakteristike i sposobnosti. Tako antropološki oblikovanim polazištima slijedio je kerigmatski sadržaj, koji se orijentirao posebice po Bibliji, tradiciji i drugim znakovima Božjeg otkrivenja i djelovanja. U završnom su dijelu kateheza bili predloženi poticaji za životne odluke i aktualizacije radosne vijesti.

Pored redovite kateheze u Sloveniji je dosta proširena i neposredna sakramentalna kateheza, koja se smatra nadgradnjom redovite kateheze. Tako u Sloveniji ima sve više župa gdje se uz redovitu osnovnoškolsku katehezu održava i posebna priprema na sakramente euharistije i potvrde. U oba se slučaja u katehetsko zalaganje dobrovoljno uključuju brojni laici.⁷

2. OPĆI SABOR CRKVE U SLOVENIJI

Analizirajući razvitak suvremene kateheze u Sloveniji, ne može se previdjeti značajna uloga Općeg sabora Crkve u Sloveniji. Radi se o procesu, započetom 1997. godine odlukom Slovenske biskupske konferencije, koji je formalno zaključen ko-

⁶ Danas se koriste udžbenici: M. SRAKA (ur.), *Praznujemo in se veselimo*, Mohorjeva družba, Celje, 2005; A. S. SNOJ (ur.), *Pojdimo k Jezusu 2*, Mohorjeva družba, Celje, 2006; B. ZELIČ (ur.), *Holdimo z Jezusom 3*, Mohorjeva družba, Celje, 2009; A. S. SNOJ (ur.), *Pot v srečno življenje 4*, Mohorjeva družba, Celje, 2009; A. S. SNOJ (ur.), *Znamenja na poti k Bogu 5*, Mohorjeva družba, Celje, 2009; S. GERJOLJ (ur.), *Skupaj v novi svet 6*, Mohorjeva družba, Celje, 2009; S. GERJOLJ (ur.), *Kdo je ta?*, Mohorjeva družba, Celje, 2009; S. GERJOLJ (ur.), *V življenje 8*, Mohorjeva družba, Celje, 2009. i S. GERJOLJ (ur.), *Gradimo prihodnost 9*, Mohorjeva družba, Celje, 2009.

⁷ Usp. A. S. SNOJ, *Katehetika. Didaktična izhodišča*, Salve, Ljubljana, 2003, str. 77-87.

načnim dokumentom krajem 2001. godine.⁸ Dokument uvažava smjernice Drugoga vatikanskog koncila i dokumenata sveopće Crkve prije njega i pomoću produbljene analize vjerske situacije u Sloveniji daje smjernice za djelovanje Crkve u sljedećim godinama. U pogledu kateheze daje neke naputke koji se u više aspekata razlikuju od trenutačne situacije u katehezi, pa bismo ih stoga mogli shvatiti i kao viziju razvitka kateheze u budućnosti. U nastavku ćemo nastojati ukratko prikazati glavne crte dokumenta za područje kateheze.

2.1. *Kateheza u okviru nove evangelizacije*

Na temelju analize stanja dokument ističe važnost nove evangelizacije kao okvira kateheze, jer »svaka se generacija mora sama odlučiti za Krista«.⁹ Temeljni je zadatak nove evangelizacije, prema ovom dokumentu, »navješćivati svijetu radosnu vijest o otkrivenju Boga u Isusu Kristu te pozivati k obraćenju i vjeri«.¹⁰ Vjeru dokument definira kao »osobni susret s Isusom Kristom«.¹¹

Dok se u prošlosti predavanje vjere događalo u tradicionalno religioznoj okolini, s napredovanjem sekularizacije stanje se promijenilo i danas govorimo o dekristijanizaciji društva u kojem Crkva susreće ljude koji »Krista ne poznaju ili su pak samo primili sakrament krštenja ili potvrde, no nikada nisu zaživjeli u zajedništvu vjernika, to jest u Crkvi«.¹² Dokument utvrđuje da je nova evangelizacija potrebna zbog promjena što se zbivaju u srcima ljudi i u njihovu mišljenju. Spominjući dokumente sveopće Crkve, on kaže da je evangelizacija »nova u revnosti navješćivanja, u metodi koja uzima u obzir kerigmu i katehezu, u pristupu čovjeku i u osobnom svjedočanstvu. Odnosi se na stanje čovjekova duha, koji je potrebno pomnijivo i s poštovanjem otkrivati kako bismo

mogli predosjetiti pitanja koja uznemiruju suvremena čovjeka ili mu ih čak pomoći postavljati... Od temeljne je zato važnosti za novu evangelizaciju svjedočanstvo vlastita života kršćana kao pojedinaca i kao zajednice. O osobnom svjedočanstvu najviše ovisi hoće li kršćanstvo ponovno postati događaj.«¹³ Radosnu vijest, koja »se najprije proglašuje svjedočanstvom života, potrebno je proglasiti i riječju života. Zbog toga nema istinske evangelizacije ako nema navješćaja o imenu, nauku, životu, obećanjima, kraljevstvu i otajstvu Isusa iz Nazareta kao Sina Božjega. Propovijed i kateheza su značajni vidovi evangelizacije, kojima je potrebno pridruživati nove oblike i prilike dijaloga s ljudima koji traže smisao života i Boga.«¹⁴

Kako bi svjedočanstvo kršćanske zajednice ljudima bilo na pomoć i poticaj u odluci za Krista, prema riječima dokumenta neophodne su žive kršćanske zajednice i istinit govor navjestitelja.¹⁵ Čovjek je društveno biće i teži prema življenju u zajednici jer tek u njoj može razviti svoje unutarnje darove i sposobnosti. I kao vjernik ne može živjeti samo za sebe, nego u zajednici vjernika. Zajednica je mjesto u kojem se može ispuniti zapovijed: »Ljubite jedni druge; kao što sam ja ljubio vas, tako i vi ljubite jedni druge!« (Iv 13,34). U zajednici se vjernik osjeća prihvaćenim, korisnim i ostvarenim.¹⁶

⁸ TAJNIŠTVO PLENARNEGA ZBORA, *Izberi življenje. Sklepni dokument Plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem*, Družina, Ljubljana, 2002; u nastavku: PZ.

⁹ PZ 56; usp. JANEZ PAVEL II., *Govori v Sloveniji*, Družina, Ljubljana, 1996, str. 22.

¹⁰ PZ 57.

¹¹ PZ 57.

¹² PZ 58.

¹³ PZ 59; usp. EN 41.

¹⁴ PZ 63.

¹⁵ Usp. PZ 85-92.

¹⁶ Usp. PZ 88; KKC 773.

Jer »su naše župe mnogodje prevelike, u njima pojedinac često ne nalazi takvo razumijevanje i prijem kakav u svojoj nutri ni očekuje. Tako nešto lakše nalazi u manjim živim zajednicama u kojima među članovima postoje bratski i sestrinski odnosi. Zbog toga je svugdje, gdje god je to moguće, potrebno oblikovati zajednice, koje će zadovoljavati nutarnje čežnje svakog pojedinca. Tamo gdje već postoje valja ih s punom otvorenošću prihvaćati i poticati. Značajnu ulogu u tome mogu imati različite skupine unutar župne zajednice (bračne, mladenačke, studentske, molitvene, biblijske i dr.), pokreti i udruženja (usp. LG 33; KKC 900).«¹⁷

Dokument naglašava potrebu da bude navještaj evanđelja u katehezi i liturgiji vjerran učenju Crkve, ali istovremeno prilagođen sposobnosti shvaćanja suvremenog čovjeka. Teološki govor, koji se služi apstraktnim načinom izražavanja dalekim suvremenom čovjeku, ne može mu približiti evanđelje kao radosnu i spasonosnu vijest. Navještaj neka bude »izraz istinite životne povezanosti između objavljene riječi i svagdanjega života.«¹⁸

Kako bi nova evangelizacija bila uspješna, potrebno je »mijenjati sadašnje obrasce života, mišljenja i organiziranja; za to je potrebno vrijeme, a u prvom redu suradnja sviju. Bez nacionalnih, biskupijskih i župnih dogovora i podjele nadležnosti evangelizacija će i dalje biti individualistička i sasvim ovisna o karizmi pojedinih ljudi.«¹⁹

Istovremeno, dokument naglašava da je nova evangelizacija »spasonosni odgovor Duha Svetoga na čežnje i nade suvremenog čovjeka«,²⁰ pa zbog toga »nijedan pastoralni plan ne smije gušiti Duha koji puše gdje hoće.«²¹

2.2. Ciljevi kateheze

Govoreći o strukturi kateheze, dokument najprije definira cilj kateheze: »Cilj

kateheze je odgoj odraslih, mladeži i djece u vjeri. Obuhvaća prije svega organsku i sistematičku poduku o kršćanskoj vjeri s nakanom uvođenja u puninu kršćanskog življenja. Temeljni su zadaci kateheze: vjerska socijalizacija, inkulturacija, poduka o vjeri, liturgijski, moralni i molitveni odgoj.²² Druge su zadaće kateheze zajedničarske naravi: odgoj za služenje i za zajednički život.«²³

Opći sabor određuje katehezu kao »postupno uvođenje u vjeru s elementima katekumenata koji moraju nadahnuti svaku katehezu.«²⁴ Zbog toga je osnovni obrazac

¹⁷ PZ 89-90. O tome je Opći sabor prihvatio i zaključak u kojemu »nalaze da se u skladu s koncilskim modelom župe ubrza osnivanje različitih zajednica na razini župe ili dekanata« (PZ, zaključak 1, str. 65). Što se shvaća kao »koncilski model župe« dokument tumači u PZ 426: »Suvremena vizija župe je župa zajedništva zajednica (communitas communitatum) koja ujedinjuje sve inicijative u cjelinu.« Da bi se postigla ovakva vizija župe, prema dokumentu je potrebno od sakramentalističkog pastorala prijeći na novu evangelizaciju, a od bavljenja isključivo unutarnjim župnim pitanjima na evangelizaciju udaljenih na području župe (usp. PZ 427).

¹⁸ PZ 92.

¹⁹ PZ 64.

²⁰ PZ 60.

²¹ PZ 65.

²² Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Opći direktorij za katehezu* (u nastavku: ODK), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000, čl. 85.

²³ PZ 350; očito se dokument u ovome nadahnjuje na Općem direktoriju za katehezu, usp. ODK 80-87.

²⁴ PZ 351; usp. ODK 88. Dokument u napomeni ovom članku kaže da krсни katekumenat poznaje pored toga i stupanj zvan »vrijeme čišćenja i prosvjetljenja koje daje intenzivniju pripremu na sakramente uvođenja i u kojemu se nalazi 'predaja simbola' te 'predaja Gospodnje molitve', no usto ne objašnjava zašto sam izostavlja ovaj članak. I ODK 88, na koji se poziva, nikako ne tumači ovakav propust, dapače, tamo nalazimo sva četiri stupnja: pretkatekumenat, katekumenat, vrijeme čišćenja i prosvjetljenja i vrijeme mistagogije; usp. OICA 7.

svake kateheze katekumenski²⁵, kod kojega poznajemo, prema riječima dokumenta suprotnim od *Općeg direktorija za katehezu*, »bez obzira na starost osobe²⁶, sljedeća tri stupnja²⁷:

Prvi stupanj sadržava bitne elemente pretkateheze ili pretkatekumena. To je razdoblje odgoja temeljnih životnih stavova, stvaranja zdravih temelja ljudskog i kršćanskog života, u kojemu se čovjeka uvodi u vjeru. U katehezi to razdoblje obuhvaća vrijeme pripreme na sakramente pomirenja i euharistije. To je vrijeme prve odluke za Krista (kod djece uz pomoć roditelja).

Drugi stupanj obuhvaća bitne komponente kateheze ili katekumena. To je vrijeme produbljanja vjere, vrijeme sazrijevanja i oblikovanja osobnosti na putu prema samostalnosti i uključivanju u kršćansku zajednicu. Sadrži različite obrasce za uvođenje mladih, omogućava poistovjećivanje s Kristom i njegovo nasljedovanje. To je razdoblje sazrijevanja za primanje sakramenta potvrde ili svih sakramenata uvođenja.

Treći stupanj sadrži bitne komponente mistagogije. To je razdoblje uvođenja u puninu kršćanskog života iz vjere i osposobljavanja za kršćansku odluku: za brak i obitelj, posvećeni život i celibat, za različite zadatke poziva i zanimanja, za sudgovornost u kulturnom, društvenom, socijalnom ili političkom životu.²⁸

Među onima kojima je kateheza namijenjena dokument na prvom mjestu spominje odrasle; u tome se oslanja na *Opći direktorij za katehezu* i kaže da kateheza odraslih mora sve više »biti od prvotne važnosti. Riječ je o promicanju 'kršne kateheze nalik katekumenu preuzimanjem nekih elemenata iz *Obrednika kršćanske inicijacije odraslih*, kojoj je svrha shvaćanje i življenje golemih i izuzetnih bogatstava i odgovornosti primljenih krštenjem²⁹«. ³⁰

Uzimajući u obzir činjenicu da je danas u Sloveniji osnovni oblik uvođenja u vjeru župna kateheza³¹, dokument predlaže neke temeljne promjene, nazvane novi katehetski naglasci, koje bi mogle omogućiti prijelaz ka suvremenom identitetu kateheze.

2.3. Novi katehetski naglasci

Kako bi kateheza u evangelizacijskom poslanju župe uspjela razviti svekoliku učinkovitost, prema riječima završnog dokumenta Općeg sabora Crkve u Sloveniji, mora udovoljiti nekim zahtjevima i smjernicama koje dokument ukratko opisuje u članku br. 349, a zbog njihove važnosti za daljnji razvitak kateheze ovdje ih navodimo gotovo u cijelosti:

²⁵ PZ 351.

²⁶ Napomena ovom tekstu kaže: »Katekumenski obrazac važi za sve dobi, no mi govorimo o odgoju djece.« Budući da dokument u istom poglavlju kaže da je »cilj kateheze odgoj odraslih, mladeži i djece u vjeri« (PZ 350), u sljedećim člancima istog poglavlja govori o katehetskom planu za sve životne dobi (usp. PZ 352), a nakon toga o onima kojima je kateheza namijenjena govori u prvom redu kao o odraslima (usp. PZ 353-356), tekst se čini netočnim. Redaktor zaboravlja činjenicu da u ovom dijelu još uvijek govori o katehezi i stupnjevima uvođenja općenito. Opisujući prvi stupanj, čini se da govori o svim dobima ili o djeci (»kod djece uz pomoć roditelja«). Drugi stupanj »obuhvaća različite obrasce za uvođenje mladih«, te bismo zaključili da je ovdje riječ o mladima. Treći je stupanj »osposobljavanje za životnu odluku: za brak i obitelj...«

²⁷ PZ 351. Stupnjeve koje dokument tu navodi, ne možemo smatrati klasičnim katekumenskim obrascem jer nam povijest katekumena (usp. M. DUJARIER, *Breve storia del Catecumenato*, Elle Di Ci, Torino, 1984; A. G. HAMMAN [ur.], *Le catéchuménat des premiers chrétiens*, Migne, Paris, 1994), a naročito crkveni dokumenti o katehezi potvrđuju da klasični katekumenski obrazac ima četiri stupnja (usp. ODK 88; OICA 3-26).

²⁸ Usp. PZ 351.

²⁹ ChL 61.

³⁰ PZ 354; usp. ODK 258.

³¹ Usp. PZ 258.

»Suvremena okolina nalaže nove pastoralne koncepte koji na području katehetskog djelovanja sadrže sljedeće naglaske:

- Od kateheze koja pretpostavlja većinsku kršćansku praksu prema katehezi koja uzima u obzir nekršćansku okolinu.
- Od kateheze djece prema katehezi odraslih, posebice katehezi obitelji.
- Od kateheze podučavanja o vjeri prema katehezi uvođenja u vjeru.
- Od prosuđivanja zrelosti za pristupanje pojedinim sakramentima na temelju starosti djeteta prema prosuđivanju zrelosti na temelju odraslosti u vjeri.
- Od vjeroučenika³² kao pojedinca prema vjeroučeniku u njegovu vjerskom (župnom, zajedničarskom), posebice obiteljskom i socijalnom okviru.
- Od kateheze koja pretpostavlja da su vjeroučenici već sudjelovali u prvoj evangelizaciji prema katehezi koja postavlja i antropološke temelje vjerovanja.
- Od kateheze učenja, pamćenja i utvrđivanja znanja prema katehezi koja traži odgovore na životna pitanja u svjetlu vjere.
- Od posredovanja vjeronaučnih sadržaja na način koji podrazumijeva razum i pamćenje prema katehezi koja podrazumijeva cjelokupnog čovjeka i uvodi pojedinca i zajednicu u življenje po vjeri.
- Od katehiziranja onih što dođu sami prema katehezi koja se uključuje u sustav navještaja preko medija, u javnim ustanovama i školama.
- Od kateheze za življenje unutar župe i zajednice prema katehezi koja osposobljava za odgovornost i brigu za one koji su daleko, za nevjernike i za javni život (misijska dimenzija kateheze).
- Od prigodnog katekumenata prema planskoj ponudi katekumenata za odrasle, mladež i djecu.

- Od poimanja da su evangelizacija i kateheza prije svega briga svećenika te redovnica i redovnika prema katehezi koju provodi Božji narod i koja osposobljava i povezuje za misijsko poslanje sviju krštenih.
- Od kateheze koja zahvaća vrijeme aktivne školske godine prema katehezi koja uključuje raznovrsne organizirane prazničke programe.
- Od isključivo klasičkih oblika kateheze prema upotrebi suvremenih sredstava komunikacije (internet).
- Od kateheze prenošenja vjerskog znanja prema katehezi sinteze navještaja, bogoštovlja i karitativnosti.

Ovi i drugi naglasci nalažu Crkvi u Sloveniji da se što prije razborito odluči prvenstveno za one katehetsko-pastoralne zadatke kod kojih će moći uzeti u obzir ove prijelaze po načelu postupnosti. Katehetski izbori na temelju ovih spoznaja moraju se pokazati u odgovarajućem katehetskom planiranju koje uzima u obzir znakove vremena te osobni i duhovni razvitak pojedinca i zajednice.«³³

Tekst tako na slovenske prilike i današnje vrijeme primjenjuje smjernice Drugoga vatikanskog koncila i dokumenata opće Crkve te naznačuje smjer u kojem bi se morala razvijati kateheza u Sloveniji u budućnosti.³⁴

³² Nije jasno zašto tekst na ovom mjestu koristi izraz »vjeroučenik«, jer u prethodnom tekstu (osim u PZ 346-347, gdje govori o poslijeratnom župnom vjeronauku kao o religijskoj nastavi) dosljedno koristi izraz »kateheza« i u slučajevima kada govori o suvremenom osnovnoškolskom vjeronauku (usp. PZ 348). U tom bismo smislu na ovom mjestu očekivali u Sloveniji općeprihvaćen izraz »katehiziranec« (ili »katekumen«, ukoliko se radi o nekrštenoj osobi). Isto vrijedi za sljedeću alineju.

³³ PZ 349.

³⁴ Čini se da se u tome tekst čvrsto oslanja na *Opći direktorij za katehezu*. No zanimljivo je kako

Važno je spomenuti da Opći sabor Crkve u Sloveniji navedene smjernice ne smatra lako dostižnim ciljem. Dapače, u predgovoru dokumenta već je navedeno, da je Sabor »u svojoj biti duhovno zbivanje. A samo su duhovne sile koje su u srcu Crkve, sposobne pretočiti ga u život«³⁵. No također je potrebno naglasiti da je za Crkvu u Sloveniji dokument čvrsti okvir pastoralnog i katehetskog djelovanja,³⁶ kojega se nije odrekla i zbog toga razvitak suvremene kateheze ne možemo pratiti ne uzimajući ga u obzir.

3. EVANĐELJE – SRCE KATEHEZE

Katehetski simpozij svake godine nastoji odgovoriti na konkretne potrebe koje se pojavljuju na području kateheze. Već su u devedesetim godinama simpoziji bili usmjereni na traženje novog obrasca kateheze unutar sekulariziranoga slovenskog društva. Ponekad se od ovog usmjerenja odstupalo, a glavna je pažnja bila posvećena uvođenju u pojedine sakramente. No 2009. godine se opet kao neophodna tema pojavila problematika prijelaza od doktrinarne prema evangelizacijskoj katehezi – imajući u vidu s jedne strane stvarnost današnje situacije, a s druge okvir spomenutih smjernica za katehezu. Odgovorni za pripremu simpozija nove katehetske naglaske Općeg sabora tumače kao »ogledalo kateheze našega vremena i naših okolnosti«.³⁷ Ako katehezu danas procjenjujemo s tog gledišta, otkrivamo da još ne odgovara modelu: »Radi se o najhrabrijoj odluci koju je Opći sabor Crkve u Sloveniji postavio kao zahtjevnu zadaću za područje kateheze i cjelokupnog pastoralala. Prema takvoj su ga odluci vodile konkretne društvene prilike i stanje čovjeka kojemu je kateheza upućena.«³⁸ Katehetski simpozij 2009. godine je tako opravdano dobio na-

slov »Evanđelje – srce kateheze. Od doktrinarne prema evangelizacijskoj katehezi«.

Simpozij naglašava kako je podučavanje o vjerskim istinama, kako bismo mogli nazvati doktrinarnu katehezu, imalo smisla u razdoblju kad je bilo dopuna vjerskom odgoju u obitelji. Nakon prvih koraka uvođenja u kršćanstvo u obitelji, to jest socijalizacije koja se događala preuzimanjem vrednota i zajedničkim sudjelovanjem u vjerskom življenju, te inkulturacije uz istovremeno uvođenje religioznih simbola, samo je još bilo potrebno osigurati produbljenje vjerskog znanja. Danas se međutim više od potrebe za podučavanjem o vjeri pokazuje potreba za vjerskim odgojem koji bi čovjeku mogao pomoći ući u vjeru.

Katehetski simpozij 2009. god. želio je tako biti odraz današnjeg stanja kateheze, a u isto vrijeme i korak u smjeru novih katehetskih naglasaka Općeg sabora. Predavači su problematiku evangelizacijske kateheze nastojali osvjetliti s različitih gledišta. Ovdje ćemo pokušati ukratko izložiti glavne crte njihovih izlaganja.

3.1. Iz recesije vjere

U prvom izlaganju, pod naslovom »*Iz recesije slovenske vjere*«, V. Potočnik sa sociološkog gledišta pokazuje stvarnost slovenskog čovjeka i njegovo poimanje vjere i

izostavlja neke dijelove (usp. ODK 258 c: »Kao čvrsto uporište za župnu katehezu zahtijeva se postojanje jezgre zajednice sastavljene od zrelih kršćana koji su već upućeni u vjeru i kojima treba posvetiti prikladnu i različitu pastoralnu skrb. Taj će se cilj moći lakše postići bude li se u župama promicala formacija malih crkvenih zajednica.«).

³⁵ F. RODE, *Predgovor*, u: PZ, str. 7.

³⁶ Dokument je pregledala i potvrdila Kongregacija za biskupe 5. prosinca 2001. te je zatim i proglašen, u smislu ZCP, kan. 446.

³⁷ F. ZOREC, »Uvodnik«, u: S. JERETINA, *Evangelij – srce kateheze. Zbornik 39. katehetskega simpozija*, Slovenski katehetski urad, Ljubljana, 2009, str. 5.

³⁸ *Isto*, str. 7.

religioznosti. Podaci istraživanja nam pokazuju da danas u Sloveniji samo malo više od 20% stanovnika možemo smatrati »vjernicima«³⁹ te da više od polovice stanovnika vjeruje isključivo u znanost. Uočavamo također da se odnos ljudi koji su za vrijeme osnovnog školovanja posjećivali vjeronauk, prema Crkvi gotovo ništa ne razlikuje od slovenskog prosjeka. Neophodno je uzeti u obzir i (ne)religioznost čovjeka kojeg želimo katehizirati kako naša polazišta u evangelizacijskom i katehetskom zalaganju ne bi bila pogrešna: u ljudi koje katehiziramo pretpostavljali bismo vjeru koje nema. Suvremeni čovjek želi sam eksperimentirati i ispitati koliko za njega vrijede određene činjenice.

Ljudi danas nisu bez vrednota – to gotovo ne bi bilo moguće – nego im ljestvice vrednota nisu evandeoske, što znači da kršćanske vrednote nisu na vrhu ili u gornjem dijelu njihovih ljestvica vrednota, ali su često implicitno uključene u druge vrednote. U tom smislu mogla bi suvremena kateheza čovjeku poslužiti kao ogledalo, da se može susresti sa sobom te tražiti one vrednote koje stvarno mogu ispuniti život.⁴⁰

3.2. *Svijest o interakcijama u katehezi*

U izlaganju »*Svijest o interakcijama (uzajamnim osobnim odnosima) u katehezi*« B. Vidmar je naglasio važnost odnosa, koja se izražava na više razina. Komunikacija vjere je uspješna ukoliko naviještanje nije isključivo jednosmjerna informacija, nego je događanje vjere na različitim područjima i različitim razinama.

To omogućuje vjersko iskustvo koje vjeronaučnici većinom u obitelji više nemaju, ali baš to iskustvo predstavlja jedan od najznačajnijih elemenata za izgradnju osobne vjere, prema kojoj nastoji voditi kateheza. Zbog toga značajnu ulogu u procesu stjecanja vjere zauzima vjeronaučna skupina.⁴¹

3.3. *Znakovi nade*

Neka konkretna iskustva kateheze odraslih u župama, pokretima i novim zajednicama bila su predstavljena pod naslovom »Znakovi nade – primjeri dobre prakse u Crkvi u Sloveniji«.

Zajednica *Emanuel* okuplja različite vrste vjernika: laike, Bogu posvećene laike u celibatu i svećenike. Članovi Zajednice sudjeluju i u djelatnostima i projektima Zajednice usmjerenim ka evangelizaciji i katehezi. U tom je smislu posebno bilo prikazano iskustvo Škole za evangelizaciju *Abram*. Projekt je namijenjen mladima od 18. do 30. godine koji žele u vrijeme studija bolje upoznati vjeru, naći odgovore na značajna životna pitanja, otkriti na koji način mogu biti povezani s Bogom i o tom iskustvu također svjedočiti drugima.⁴²

Pokret fokolar, Marijinog djela koje ujedinjuje sve generacije, najveću pozornost posvećuje evangelizaciji i katehezi odraslih. Njihovo je zalaganje utemeljeno na novom shvaćanju uloge kateheta. Od »školskog« obrasca ili tradicionalnog načina podučavanja oni prelaze više na »dinamični odnos« u kojem prevladavaju prihvaćanje i međusobno uključivanje, shvaćanje vjere i suživot.⁴³

Neokatekumenski put je plan katoličke formacije, »na službu biskupu kao jedan

³⁹ U javnom popisu stanovništva 2002. godine 57,8% stanovništva se izjasnilo katolicima. Usp. <http://www.stat.si/popis2002/si> (4.12.2009).

⁴⁰ Usp. V. POTOČNIK, »Iz recesije vernosti«, u: S. JERETINA, *Evangelij – srce kateheze. Zbornik 39. katehetskega simpozija*, Slovenski katehetski urad, Ljubljana, 2009, str. 11-52.

⁴¹ Usp. B. VIDMAR, *Zavedanje interakcij (vzajemnih osebnih odnosov) v katehezi*, u: S. JERETINA (ur.), *isto*, str. 53-81.

⁴² Usp. J. KASTELEC, *Skupnost Emanuel*, u: S. JERETINA (ur.), *isto*, str. 83-87.

⁴³ Usp. C. SKUBE – V. PALJK, *Gibanje fokolarov – Marijino delo*, u: S. JERETINA (ur.), *isto*, str. 88-93.

od načina biskupijskog ostvarenja kršćanske inicijacije i permanentnog odgoja u vjeri⁴⁴. U župi započinje na poziv župnika ciklusom kateheza od petnaest susreta. Nakon navještaja kerigme i bogoštovlja u vrijeme uvodnih kateheza odrasli se ljudi različite dobi, mentaliteta, obrazovanja i mjesta u društvu pozivaju na put obraćenja, koji se temelji na postupnom otkrivanju bogatstva krštenja. Tako se oblikuje neokatekumska zajednica koja započinje krsni katekumenat.⁴⁵

U mnogim župama skautizam doprinosi vjerskom odgoju djece i mladeži. Udruženje slovenskih katoličkih skautkinja i skauta (ZSKSS) već se je pri osnivanju u svom odgojnom programu opredijelilo za očuvanje i prakticiranje katoličke duhovnosti koja mora biti sadržajno planirana i utemeljena na danoj situaciji. Polazište za odgoj u vjeri je osobno iskustvo mladog čovjeka. Iskustvo rasvijetljeno pomoću Svetog pisma može postati svjedočanstvo za druge.⁴⁶

Prikazana iskustva su pokazala kako se u današnjim prilikama ne može više računati samo na klasični pastoralni način rada, kad svećenik čeka da mu djeca dođu na vjeronauk, a odrasli pristupe sakramentima i u crkvu. Danas je vjera u krizi. Stoga Crkva mora prijeći s pastoralala čekanja na pastoral traženja, što je njen evanđeoski zadatak. U tom kontekstu zanimljivo je pratiti kako se danas u različitim pokretima i novim zajednicama pokazuje kako »Duh Sveti stvara novo proljeće i kako se u mladima budi radost zbog toga što su kršćani, iskustvo žive vjere, radost što su katolici i žive u Crkvi koja je živo tijelo Kristovo i narod Božji na putu.«⁴⁷

3.4. »Kalem« kršćanstva

U izlaganju »Kalem« kršćanstva M. Turnšek dokazuje neophodnost ucijeplje-

nosti katehista i vjeroučenika u Krista. »U početku razmišljanja o potrebnim promjenama u katehetskom i evangelizacijskom poslanju mora biti uvjerenje, vjera da je Krist živ i da se želi susresti s ljudima – i s našim vjeroučenicima u vjeronaučnim školama. Ne samo da želi nego to i može učiniti.«⁴⁸ Zajednica tako postaje prostor i sadržaj kateheze i navještaja Isusa Krista jer pokazuje kako vjera nije nešto naučeno i potisnuto na rub, nego je životno načelo. Sadržaj navještaja je u kršćanskom shvaćanju čovjeka, kršćanskom shvaćanju Boga i kršćanskom shvaćanju svijeta. Danas nije više dovoljno »nešto nadodati« našoj katehezi da bi ponovno bila uspješna. I kod djece i kod odraslih potrebno je danas nanovo premisliti cjelokupni proces rasta u vjeri i nanovo ga započeti na način prikladan suvremenom čovjeku.⁴⁹

3.5. Katehist u susretu s odraslima

Kada prosvjetitelj ili katehist i odrasli ulaze u dobar međusobni odnos, počinje učenje (na obje strane), a posljedica toga je promjena. Ali uspostavljanje čvrstoga međusobnog odnosa nije samo stvar tehnike ili sadržaja. Prosvjetitelj ili katehist, bez obzira na to radi li se o laiku ili visoko kvalificiranom stručnjaku, mora poznavati specifične čimbenike koji odlučujuće utječu na to što, kada i koga će odrastao

⁴⁴ CENTRO NEOCATECUMENALE ROMA (ur.), *Neocatechumenale Iter. Statuta*, Neokatekumenski center, Ljubljana, 2008, čl. 1 § 2.

⁴⁵ Usp. OICA 295-296; T. STEGU, *Nova evangelizacija in Neokatekumenska pot*, u: S. JERETINA (ur.), *isto*, str. 94-99.

⁴⁶ Usp. F. ZOREC, *Duhovnost v skavstvu*, u: S. JERETINA (ur.), *isto*, str. 100-105.

⁴⁷ J. RATZINGER, *Novi posegi Duha. Gibanja v Cerкви*, Novi svet, Ljubljana, 2006, str. 8.

⁴⁸ M. TURNŠEK, »Cepič« kršćanstva, u: S. JERETINA, *isto*, str. 112.

⁴⁹ Usp. *isto*, str. 107-132.

čovjek najbolje prihvatiti u tom temeljnom odnosu učitelj-učenik. Izaberu li se primjeren sadržaj, oblik i metoda obrazovanja ili kateheze odraslih tako da spomenuti čimbenici mogu pridonijeti razvitku osobne vjere, znači da su oni međusobno usklađeni.⁵⁰

4. ZAKLJUČAK

U ovom smo kratkom prikazu nastojali prikazati razvitak kateheze u Sloveniji od 1952. godine, kada je vjeronauk kao školski predmet bio ukinut u svim školskim prostorima, a započeo je organizirani vjeronauk po župama. U početku se najviše koristila tradicionalna katekizamska metoda, a sadržaj je bio prilično dogmatski. Devedesetih godina prošlog stoljeća novi katehetski plan nastojao je više slijediti antropološko-kerigmatski model kateheze.

Od 1971. godine katehetski simpozij svake godine provjerava stanje, izazove i konkretne potrebe koje se pojavljuju na području kateheze. Već krajem osamdesetih godinama simpoziji pokazuju neophodnost novoga katehetskog obrasca, jer samo vjeronauk u smislu podučavanja katekizma ne pomaže više dovoljno ulasku u vjeru. U deklarativnom smislu nužnost preokreta u katehezi jasno definira Opći sabor Crkve u Sloveniji, koji u duhu učenja Drugoga vatikanskog koncila postavlja katehezu u okvir (nove) evangelizacije, jer se kateheza – zbog napredovanja sekularizacije i dekristijanizacije društva – sve više obraća ljudima koji još nisu ni upoznali Krista niti su živjeli u zajedništvu vjernika. U tom smislu dokument i definira cilj kateheze kao odgoj (u prvom redu) odraslih, mladeži i djece u vjeri.

Katehetski simpozij 2009. godine opet naglašava važnost prijelaza od doktrinarne prema evangelizacijskoj katehezi. Promatra-

jući katehezu u svjetlu usmjerenja Općeg sabora, simpozij otkriva promjene u društvenom tkivu koje potvrđuju prikladnost katehetskih smjernica koje predlaže Sabor. Ako te smjernice još nisu u punini uvažene – dapače, simpozij otkriva da se još premalo uvažavaju – nakon simpozija još više se mogu razumjeti kao putokaz razvitka kateheze u budućnosti.

LITERATURA

- CENTRO NEOCATECUMENALE ROMA (ur.), *Neocatechumenale Iter. Statuta*, Neocatechumenski center, Ljubljana, 2008.
- ČEPAR, D. (ur.), *Država in vera v Sloveniji*, Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti, Ljubljana, 2008.
- DUJARIER, M., *Breve storia del Catecumenato*, Elle Di Ci, Torino, 1984.
- GERJOLJ, S. (ur.), *Gradimo prihodnost 9*, Mohorjeva družba, Celje, 2009.
- GERJOLJ, S. (ur.), *Kdo je ta?*, Mohorjeva družba, Celje, 2009.
- GERJOLJ, S. (ur.), *Skupaj v novi svet 6*, Mohorjeva družba, Celje, 2009.
- GERJOLJ, S. (ur.), *Vživljenje 8*, Mohorjeva družba, Celje, 2009.
- HAMMAN, A. G. (ur.), *Le catéchuménat des premiers chrétiens*, Migne, Paris, 1994.
- J. RATZINGER, *Novi posegi Duha. Gibanja v Cerkvi*, Novi svet, Ljubljana, 2006.
- JANEZ PAVEL II., *Govori v Sloveniji*, Družina, Ljubljana, 1996.
- JANEZ PAVEL II., *Zakonik cerkvenega prava*, Nadškofijski ordinariat, Ljubljana, 1983 (ZCP).
- JERETINA, S. (ur.), *Evangelij – srce kateheze. Zbornik 39. katehetskega simpozija*, Slovenski katehetski urad, Ljubljana, 2009.

⁵⁰ Usp. P. JAVRH, *Ko se katehet sreća z odraslimi*, u: S. JERETINA, *isto*, str. 133-165.

- KONGREGACIJA ZA BOGOSLUŽJE, *Uvajanje odraslih v krščanstvo*, Slovenska škofovska liturgična komisija, Ljubljana, 1978 (OICA).
- KONGREGACIJA ZA KLER, *Opći direktorij za katehezu* (ODK), Krščanska sadašnjost, Zagreb, 2000.
- PAVEL VI., *O evangelizaciji*, Nadškofijski ordinariat, Ljubljana, 1976. (EN)
- SLOVENSKA ŠKOFOVSKA KONFERENCA, *Katekizem katoliške Cerkve* (KKC), Družina, Ljubljana, 1993.
- SMERKOLJ A., *Verouk za višjo skupino*, ciklostil, Zagorje, 1956.
- SNOJ, A. S. (ur.), *Pojdimo k Jezusu 2*, Mohorjeva družba, Celje, 2006.
- SNOJ, A. S. (ur.), *Pot v srečno življenje 4*, Mohorjeva družba, Celje, 2009.
- SNOJ, A. S. (ur.), *Znamenja na poti k Bogu 5*, Mohorjeva družba, Celje, 2009.
- SNOJ, A. S., *Katehetika. Didaktična izhodišča*, Salve, Ljubljana, 2003.
- SNOJ, A. S., *Naši katehetski viri in učbeniki od petdesetih do sedemdesetih let*, u: »Bogoslovni vestnik« 46(1986), str. 53-66.
- SRAKA, M. (ur.), *Praznujemo in se veselimo*, Mohorjeva družba, Celje, 2005.
- ŠKRABL, F. (ur.), *Katehetsko-pedagoški leksikon*, Katehetski center – knjižice, Ljubljana, 1992.
- TAJNIŠTVO PLENARNEGA ZBORA, *Izberi življenje. Sklepni dokument Plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem*, Družina, Ljubljana, 2002 (PZ).
- ZELIČ, B. (ur.), *Hodimo z Jezusom 3*, Mohorjeva družba, Celje, 2009.